

Relatiivainfinitiiva davvisámegielas ja suomagielas

MARJATTA JOMPPANEN

1. Láidehus

Veardádalan dán čállošis¹ davvisámegiela ja suomagiela relatiivainfinitiivvaid. Relatiivainfinitiivan oaivvildan relatiivvalaš infinihttagihpu (relatiivasátni + vuodđoinfinitiiva), mas váilu finihhtahápmásaš predikáhta ja subjeakta. Relatiivainfinitiivva syntávssalaš bargun lea meroštallat nuppi cealkkalahtu (doaimmat mearusin), ovdamearkka dihte objeavtta, *In dieđe ovttage **saji*** (objeakta), ***gosa mannat*** (mearus) / *En tiedä yhtään **paikkaa*** (objeakta), ***jonne mennä*** (mearus). Relatiivainfinitiiva sáhtá doaimmat maid ieš cealkkalahtun (ieščanas cealkkalahtun), *In dieđe **gosa mannat*** (objeaktan) / *En tiedä **minne mennä*** (objeaktan). Infinitiivagihppu sáhtá maid viidut, *In dieđe **gosa mannat ija orrut*** / *En tiedä **minne mennä yöksi***. Sammallahti gohčoda relatiivasáni + vuodđoinfinitiivva relatiivainfinitiivan (2005: 160). Geavahan dán artihkkalis seamma relatiivainfinitiivva tearpma ja viiddiduvvon relatiivainfinitiivvas tearpma relatiivainfinitiivagihppu.

Sámegiella ja suomagiella leat fuolkegielat ja dat oidno carenoamážit relatiivainfinitiivva syntávssalaš ráhkadusas ja semantihkalaš iešvuodain. Geahčadan sám- ja suomagiela relatiivainfinitiivvaid jagiid 1979–1997 almmustuvvan čáppagirjjálašvuodas. Mu dutkanmateriála sisttisdoallá oktiibuot 38 girjji, bealli girjjiin leat sámegillii ja bealli suomagillii. Stuorámuš oassi girjjiin leat románat muhto noveallat ja mitalusat leat mielde maiddái. Mu kriteran lei, ahte jorgalangiella ii leat beassan váikkuhit, nu

¹ Eatnat giitu buriin fuomášahttimiin ja kommenttain Irmeli Pääkkösi, Pekka Sammallahtii, Helena Sulkalai ja anonyma referee-árvvoštallái.

ahte lean válljen dakkár girjjiid, mat leat čállojuvvon njuolga sámegillii ja suomagillii.

Suomagiela dutkanradišuvnnas relatiivainfinitiiva-ráhkadus lea dulkojuvvon elliptalažžan, ovdamearkan vearbbat *pitää* 'galgat, berret', *pitäisi* 'galggašii, berrešii', *täytyy* 'fertet', *täytyisi* 'fertešii', *voida* 'sáhttit', *voisi* 'sáhtášii' leat gahččan infinitiivva ovddabealde eret, nugo cealkagis *En tiedä minne (voin) mennä* 'In dieđe gosa (sáhtán) mannat' (Karlsson, G. 1979: 181, Penttilä 2002: 487). Relatiivainfinitiivagihpu sáhtta ipmirdit elliptalažžan maid sámegielas, *In dieđe gosa (sáhtán) mannat*. In goittotge gieđahala relatiivainfinitiivva elliptalaš ráhkadussan muhto konstrukšuvdnan, mii čoahkkana relatiivasánis ja vuodđoinfinitiivvas. Relatiivainfinitiivva vuodđodoaibma lea sirdit propositionála sisdoalu, nappo sirdit mearkkašumi iige dovddu. Relatiivainfinitiiva sáhtta muhtin dáhpáhusas laktásit maid affektiivva olggosbuktimii, mas eanet dán artiikkala loahpageahčen. Muitalan vuos relatiivainfinitiivva ovddit dutkamušain.

2. Relatiivainfinitiivva ovddit dutkamušat

Relatiivacealkagat leat dutkojuvvon viehka olu muhto relatiivainfinitiiva-ráhkadusat eai nu olu. Ovdamearka dihte Lehman (1984) lea čállán viiddis, badjel 400-siidosaš typologalaš dutkamuša relatiivacealkagiin (Der Relativsatz). Son gieđahallá das relatiivainfinitiivva dušše guokte siiddu (1984: 157–159). Duiskkagiela relatiivacealkka, mii vástida sáme- ja suomagiela relatiivainfinitiivva, lea álo modála, *Ich suche ein Mädchen, mit dem ich tanzen kann* 'Mun ozan nieidda geainna sáhtán dásut'. Juos seamma ášši daddjojuvvo modalitehta haga, de dalle relatiivapronomena geavaheapmi ii leat vejolaš, *Ich suche ein Mädchen zum Tanzen* 'Mun ozan nieidda dásut'. *Zum Tanzen* lea nominála dajaldat, mii čoahkkana ráhkadusas *zu dem Tanzen* 'dásii' (Lehman 1984: 158). Mайдái engelasgiela ráhkadus, mii sulastahtta relatiivainfinitiiva-ráhkadusa, lea modála, *The first man to cross the line will get a prize, The man to see is Fred*. Vuosttas ovdamearkkas infinitiiva lea aktiiva futuvrras ja nuppis passiiva futuvrras. Engelasgiela relatiiva infinitiivaráhkadusaid (Infinitival relatives) geavahus lea ráddjejuvvon, ja dakkárat gávdnojit dušše modála konteavsttas. (Keenan 1985: 169.) Geisler kritisere ovddit dutkamušaid nákkosgirjjistis (Relative Infinitives in English 1995) earet eará das, ahte dat namuhit engelasgiela

relatiivainfinitiiva-ráhkadussan dušše definihtta ráhkadusaid, nugo ovdda-beale ovdamearkkain.

Sámegielas lea dutkojuvvon muhtin muddui ráhkadus, mas vuodđoinfinitiiva hábme ovttas relatiivasániin gihpu, mas ii leat finihttavearba: *Mus ii leat viessu mas orrut* (relatiivasátni + vuodđoinfinitiiva) (Nickel 1994: 441, Sammallahti 2005: 160). Suomagielas relatiivacealkka lea dutkojuvvon vuđolaččat mángga perspektiivvas muhto ii relatiivainfinitiivva dáfus. Pentti Leino (1982) lea čállán viiddis dutkamuša laigguscealkagiin, main relatiivagihppu ii leat ovttas oaivesániinis: *Se on Matti, joka tulee tuolta ensimmäisenä* 'Dat lea Máhtte, gii boahdá doppe ovddemusas'. Irmeli Pääkkösa (1988) dutkamuš vuodđuduvvá relatiivapronomena välljemii. Relatiivapronomenis leage dehálaš rolla relatiivacealkagis, danin go dat váikkuha gehčosa bokte cealkaga semantihkalaš dulkojupmái, *kirja jonka jota luit* 'girji man lohket (visot) / girji maid lohket'. Suomagielas ii sáhte guodđit relatiivapronomena eret cealkagis nugo ovdamearkka dihte engelasgielas (Ingo 1996: 38).

Oulu universitehtas leat čállojuvvon sihke suoma- ja sámegielas mánga pro gradu -dutkamuša relatiivacealkagiin. Suomagiela relatiivacealkagat leat dutkojuvvon suopmaniid bokte ja sámegiela relatiivapronomeniid bokte. Davvisámegielas leat čállojuvvon guokte dutkamuša relatiivasáni välljemis: *Gii, gea-* ja *mii, ma-* relatiivamáddaga välljašupmi 'olmmoš'-korreláhtaid oktavuodas (Guttorm 1992) ja Relatiivasániid *gos/gosa* ja *mas/masa* välljašupmi davvisámegielas (Näkkäljärvi 1998). Suomagiela dutkamušat geahčadit relatiivacealkaga geavaheami iešguđetlágan suopmaniin, ovdamearkan dutkamuš Gaska-Nuortabađaeatnama suopmanis: Keski-Pohjanmaan murteiden relatiivilause (Myllylahti 1997) ja dutkamuš Davvi-Nuortabađaeatnama suopmanis: «Siinähän se olikin niksi joka naksuttaa». Oulun murrealueen relatiivilauseista (Aatsinki 1997).

Sámegiela ja suomagiela odđaseamos giellaoahpat geahčadit relatiivagihpu eanaš iehčanaš ráhkadussan, eaige elliptalažžan nugo ovdal. Ovdamearkan odđa giellaoahpain leat Pekka Sammallahti (2005): Láidehus sámegiela cealkkaoahpa dutkamii ja Auli Hakulinen je. (2004): Iso suomen kielioppi. Muhtin dáhpháhusas relatiivainfinitiiva lea dulkojuvvon velge modálan ja cieggan (engelasgillii *crystallization*) ráhkadussan, nugo cealkagis *Meillä on millä mällätä* 'Mis lea mainna huššat'; «voi mällätä»'sáhtta huššat'

(Hakulinen je. 2004: 1507–1508). Mun giedáhalan dán artihkkalis relatiiva-infinitiivva iehčanas ráhkadussan, danin go mu mielas relatiivainfinitiivva váldodoaimman lea sirdit propositionála (duohta) mearkkašumi. Muhto juos čáli dahje hubmi háliida buktit ovdan modála jurdagiiddis, de son bidjá daid maid oidnosii: *Mus ii leat geainna **sáhtán** hallat.*

3. Relatiivainfinitiivva govvádus

Suomagielas relatiivacealkaga sáhtta álggahit relatiivapronomeniin *joka* 'mii', *kuka* 'gii', *mikä* 'mii', pronomináladjektiivvain (proadjektiivvain) *jollainen*, *millainen*, *minkälainen* 'makkár' dahje pronomináladvearbain (proadvearbain) *jolloin* 'goas', *jonne* 'gosa', *joten* 'nu ahte' ja *milloin* 'goas' (Ikola je. 1989: 201). Suomagiela relatiivasánit leat nappo suorggá-dusat sátnemáddagiin *jo-*, *ke-*, *ku-*, ja *mi-* (Pääkkönen 1988: 15), ja dalle maid relatiivasátni *minne* 'gosa', gullá maid jovkui. Suomagiela relatiivapronomeniid vásttan sámegielas leat lagamustá *mii*, *gii*, *guhte*, *goabbá* ja *guhtemuš*, relatiivaadvearbbat (proadvearbbat) *goas*, *go*, *gosa* ja *gos* (Sammallahti 1994).

Relatiivasániid välljen sámegielas spiehkkaasa suomagielas, nu ahte ovdda-beale relatiivasániid jorgalusaid ii sáhte veardidit suomagiela relatiivasáni geavaheapmái. Ovdamearka dihte suomagielas leat guokte molssaeavttu relatiivasátnin sihke hállan- ja čállingielas: *piika, jonka/kenen kanssa jutella* 'biigá geainna háleštit', muhto sámegiela čállingielas orru leamen geavahusas relatiivasátni *gii*, dalle go korreláhta čujuha olbmui. Dán dutkamušas ii gávdnon oktage relatiivainfinitiiva, mas livččii leamaš relatiivasátni *mii* 'olmmoš'-korreláhta oktavuodas. Geahčadan dán artihkkalis eanet relatiivainfinitiivva ollisvuoda go ovttaskas relatiivasániid välljema. Relatiivasánit mat gávdnojit relatiivainfinitiivagihpus, leat eanet ráddjejuv-von joavku go dat relatiivasánit mat leat dábálaš relatiivacealkagis. Lean ráddjen eret buot nominatiivahápmásaš relatiivasániid nugo *mii* ja *gii*, mat kongruerejit ovttas vearbain. Mu dutkanmateriálas ii gávdnon oktage relatiivainfinitiivagihppu, mii álgá relatiivaadjektiivvain, vaikko dat livččii leamaš ainjuo sámegielas vejolaš. Relatiivaadjektiiiva lea gal hárvanaš, ovdamearkan *Sus váillui fiskat, makkárin (mainna) málet seinniid.*

Muhtin dáhpáhusain lea váttis dadjat leago jearldat eahpenjulges jearldat-

cealkagis vai relatiivacealkagis, danin go dat leat ráhkadusa dáfus lahka nubbi nuppi (Pääkkönen 1988: 50–51, Hakulinen – Karlsson 1979: 354–355). In suokkardala dán artihkkalis eahpenjulges jearaldatcealkaga / relatiivacealkaga problematihka, danin go dat ii leat relevánta dán dutkamušá dáfus. Dalle go jearaldagas lea relatiivainfinitiiva, de cealkkaráhkadus lea álo seammalágan, leš dal namahus eahpenjulges jearaldat- dahje relatiivacealkka. Muhto relatiivainfinitiivva dáhpáhusas bohtet aivve čielgasit ovdan guokte iešguđetlágan syntáksaráhkadusa, main relatiivainfinitiiva gávdno: dat sáhttá leat mearusin dahje iehčanas gihppun. Geahčadan vuos relatiivainfinitiivagihpu typihkalaš sárgosiid, ja de gieđahalán relatiivainfinitiivagihpu guovtti iešguđetlágan syntávssalaš ráhkadusa.

Sihke sámegielas ja suomagielas lea dábálaš, ahte relatiivacealkagiid sátnortnet rievdá. Relatiivagihpuid sátnortnet lea álo čavgat: dalle go relatiivainfinitiiva lea merrosa funkšuvnnas, de korreláhta lea ovdal relatiivasáni ja infinitiivva, *Livččiiba musge oabbá geainna duhkoraddat*. 'Olisipa minullakin **sisko kenen kanssa leikkiä**'. Go relatiivainfinitiivagihppu lea iehčanas cealkkalahtun, ortnet lea: relatiivasátni + infinitiiva, *Mus ii lean geainna háleštit* 'Minulla ei ollut **kenen kanssa jutella**'.

Relatiivainfinitiivva frekveansa lea unni. Suomagiela dutkanmateriálas leat 14 relatiivainfinitiivva, main stuorámus oassi (ovcci dáhpáhusa) lea biehttalankonteavsttas. Sámegeielas relatiivainfinitiiva gávdno measta guovtti geardde eanet suomagiela ektui, 26 dáhpáhusa. Daid juohku miehtan- ja biehttalancealkkakonteavstta gaskka lea seamma dásis: 13 miehtan- ja 13 biehttalanhámi. Biehttalankonteaksta máksá dan, ahte relatiivainfinitiivagihppu lea mearusin ja biehttaleapmi buktojuvvo ovdan ovddit matriisa-cealkagis, nugo ovdamearkacealkagiin (1) ja (2). Go relatiivainfinitiiva lea iehčanas gihppu, de biehttaleapmi gullá olles cealkaga finihttaverbii, nugo ovdamearkkain (3) ja (4).

- (1) *Dattege lea dieđus olbmot olgun iešguđet ge earánis – soapmásis dahje olusiin **ii oppa leat ge mihkkige sajiid gosa sisa mannat*** (HG 1990: 23).
- (2) *Ei olekaan mitään patukkaa joka kohoaisi oman itsen ja naisen väliin, **ei** mitään **asetta jolla alistaa ja survoa toinen huutamaan*** (PH 1994: 76).

- 'Ii leatge makkárge bokkiid, mii badjánivččii iežan ja nissona gas-kii, ii makkárge vearju, mainna soardit ja norrat nuppi čuorvut.'
- (3) *Ei tiedetty minne katsoa tai mitä sanoa* (JT 1999: 98).
'Ii lean diehtu, gosa geahččat ja maid dadjat.'
- (4) *Jus ii lean geainna lihtodit, de diđii goit ahte Mironjávrrri duottarstobus lea vuosttaš gávnadan-báiki, Issaha-Juhana geahčen* (MB 1985: 18).

Sámegiela dutkanmateriálas relatiivainfinitiiva lea dábáleabbo iehčanas cealkkalahtun (16/26), go merrosa funkšuvnnas (10/26). Suomagielas relatiivainfinitiiva lea fas dávjjit merrosa funkšuvnnas (9/14) go iehčanas cealkkalahtun (5/14). Relatiivainfinitiiva lea dábálaš biehttalancealkkon-teavsttas sihke suomagielas ja sámegielas. Suomagielas relatiivainfinitiiva lea biehttalancealkagis dávjjibut merrosa funkšuvnnas go iehčanas cealkkalahtun. Sámegielas lea nuppe gežiid, relatiivainfinitiiva lea dávjjibut iehčanas cealkkalahtun go merrosa funkšuvnnas biehttalancealkagis.

Matriisacealkaga (hálddašcaddji cealkagis, mii lea ovdal vuolládston relatiivainfinitiivagihpu) finihttavearban lea dávjá *leat/olla*-vearba, mii lea eksistentiála tiipasaš, ovdamearka dihte habitiivacealkka. Dalle go relatiivainfinitiiva lea iehčanas cealkkalahttu, de ii sáhte namuhit makkárge typihkalaš finihttavearbba. Ovdamearka habitiivaráhkadusas lea cealkka (1), mas relatiivainfinitiivagihppu (*gosa sisa mannat*) lea merrosa funkšuvnnas. Habitiiva lea guovtti oasis, main vuosttas lea ovttaidlogu lokatiivakásusin *soapmásis* ja nubbi mánggaidlogu lokatiivakásusin *olusiin*. Oamasteami čuozáhat lea *mihkkige sajiid*, man mearusin lea infinitiivagihppu *gosa sisa mannat*. Gohčodan oamastanráhkadussan maid ráhkadusa, mas ii leat konkrehta oamastančuozáhat, nugo ovdamearkkas (5). Cealkagis relatiivainfinitiivagihppu, *maid smiehtat ja muittašit*, lea habitiivacealkagis iehčanas cealkkalahttu, man sáhtttá dulkot subjeaktan.

- (5) *Dál ii lean šat stuorrage vahát, vaikko nahkárat eai rohhtešege, dál sus lei maid smiehtat ja muittašit* (IP 1995: 81).

4. Relatiivainfinitiivagihppu merrosa funkšuvnnas

Giedahalan sierra relatiivainfinitiivva korreláhta mearusin ja de iehčanas cealkkalahtun. Geahčadan dán logus relatiivainfinitiivva merrosa fukšuvnnas, dan syntávssalaš doaimma ja relatiivainfinitiivva korreláhta definihttavuoda ja indefinihttavuoda. Vidát logus giedahalan dasto iehčanas relatiivainfinitiivagihpu.

Relatiivainfinitiivva (relatiivasátne + vuodđoinfinitiiva) syntávssalaš ráhkadus lea seammassuolaš sihke suoma- ja sámegeielas, nugo ovdamearkkain (6) ja (7) sáhtá oaidnit. Relatiivainfinitiiva doaibmá okto dahje viiddiduvvon mearusin ovddit nominálagihppui. Cealkagis (6) lea ovdamearka, mas viiddiduvvon relatiivainfinitiiva (*jonka kanssa jutella tärkeästi ja neuvoa* 'geainna háleštit dehálaččat ja rávvet') addá lassediđuid nomenis *piika* 'biigá'. Nuppi ovdamearkkas (7) relatiivainfinitiivagihppu (*maid fállat maddá sámi lohkkiide ge*) mearrida mánggaidlogu nominatiivva *duohtavuodát*.

- (6) *Ennen oli ollut piika, jonka kanssa jutella tärkeästi ja neuvoa, vaikka piika mokoma osasi, sen kuin tavan vuoksi pyysi* (AK 1987: 76).
'Ovdal lei leamaš biigá, geainna háleštit dehálaččat ja rávvet, vaikko dakkár biigá máhtii, muđui vieru mielde jearai.'
- (7) *Vaikko dilít leat ge viehka goabbatlágán Amerihkás ja Davviriikkain, de leat eahpítkeahhtá dán girjjis duohtavuodát maid fállat maddá sámi lohkkiide ge* (HG 1990: 79).

Vaikko relatiivainfinitiiva lea guktuin gielain syntávssalaš ráhkadusa ja funkšuvnna dáfus seammalágan, de relatiivasáni válljen spiehkasta sámegeielas suomagiela ektui. Giedahalan relatiivainfinitiiva-ráhkadusa vuodđooainnus ovttá ollisvuohtan, ja muitalan dušše oanehaččat suoma- ja sámegeiela relatiivasániid geavahusa erohusas. Vuos muitalan relatiivasáni válljemis. Cealkaga (6) relatiivainfinitiiva *jonka kanssa jutella* 'geainna háleštit' sáhtá buktit ovdan pragmatihka dáfus guovtti eará relatiivapronomeniin maddái: *kenen/minkä kanssa jutella* 'geainna/»mainna»hupmat'. Dalle go lea sáhka olbmós, de eanaš geavahuvvo *joka* 'mii'-pronomen, nugo cealkagis (6). Hupmangielas livččii *kenen kanssa* 'geainna' dábálcabbo ja *minkä kanssa* 'mainna' maid vejolaš molssaeaktu (Hakulinen je. 2004: 722–723). Sámegeielas geavahuvvo dábálaččat *gii*-pronomen, dalle go čujuhuvvo olbmui: *biigá geainna háleštit* (gč. Guttorm 1992: 101, 120).

Gii-pronomena geavahus relatiivainfinitiivagihpus lea dábálaš čállingielas (njálmálaš diehtu Ante Aikios), muhto hállangielas geavahuvvo maid *mii*-pronomen, *biigá mainna háleštit*. Relatiivasáni válljašupmái váikkuhit maid eará áššit, nugo korreláhta definihttavuohta–indefinihttavuohta ja korreláhta syntávssalaš funkšuvdna.

Erohus relatiivasániid válljemis suoma- ja sáme-gielas boahdá bures oidnosii dalle, go relatiivasáni korreláhta almmuha báikki. Suomagielas relatiivasátni lea dalle eanaš *mi*-álgosaš, nugo *missä* 'gos', *mistä* 'gos' (Pääkkönen 1988: 255–261, 283) ja sáme-gielas *g*-álgosaš, *gos*, *gosa* (Näkkäljärvi 1998: 111). Cealkagis (8) relatiivasátni *goste*²/*gos* čujuha kássaide ja reŋkkuide báikin gos čohkkát. Suomagielas sáhtá geavahit seammasullasaš cealkkakonteavsttas maid *jo*-álgosaš relatiivasáni, mii čujuha báikái kássaid ektui: *Siellä oli laatikoita ja jakkaroita joilla istua* 'Doppe ledje kássat ja reŋkot main čohkkádit'. *Jo*-álgosaš relatiivapronomen geavahuvvo dábálaččat entitehtaid spesifiseremis (Hakulinen je. 2004: 722).

(8) *Doppe ledje kássat ja reŋkot* ***goste čohkkádit*** (ME 1986: 69).

Korreláhta ja relatiivainfinitiivva gaskavuolta ii leat álo ovttalágan. Seamma korreláhtas sáhtá leat maid eanet go okta relatiivainfinitiivva mearus, nugo cealkagis (6). Guokte relatiivainfinitiivagihpu meroštallet nominála-gihpu *piika* 'biigá', 1) *jonka kanssa jutella tärkeästi* ja 2) *neuvoa*. Maŋimuš relatiivagihppu lea elliptalaš, vaikko ovddit relatiivasátni ii heive dasa, **piika, jonka kanssa neuvoa* 'piika, geainna rávvet', muhto dasa heive relatiivapronomen *jota*; *piika, jota neuvoa* 'biigá gean rávvet'. Relatiivainfinitiivva sáhtá čujuhit maid guovtti nominálacealkagii, main leat iešguđetlágan entitehtat. Ovdamearkka dihte cealkagis (8) lea báldalastinkorreláhta, mii lea guovtti oasis: 1) *kássat* ja 2) *reŋkot*; *kássat goste čohkkádit ja reŋkot goste čohkkádit*.

Relatiivainfinitiivva ráhkadusa maŋit oasi várás eai oro leamen makkárgé semantihkalaš ráddjehusat, ja nu vearba sáhtá leat mearkkašumi dáfus doaiman- dahje hállanvearba, *dahkat, muitalit*. Dušše *leat/olla*-vearba ii oro leamen heivvolaš molssaeaktu, goit 'orruma' mearkkašumis. Sáme-giela

² Relatiivasátni *goste* gullá Porsáŋggu suomani. Stándárdagiela vástta lea *gos*. (Nielsen 1979 (1932–1962): 182.)

dutkanmateriálas ii gávdno oktage *leat*-vearba, muhto suomagiela materiálas *olla*-vearba gávdno oktii mearkkašumis 'čájehit' (9). *Olla*-vearba mearkkaša dás pragmáhtalaččat eanet aktiiva doaimma go dušše orruma; *Ii lean giige geasa čájehit rovván*.

- (9) *Ei ollut **ketään jolle olla** rouvaa ja tavallaan **uskoutua**, kun ei näihin tiloihin saanut edes mahdutetuksi piikaa* (AK 1987: 19).
'Ii lean giige geasa leat rovvá ja muhtin láhkai luohtidit, go ii daidda lanjaide fidnen oppa čáhkadit biiggá.'

4.1. Syntávssalaš funkšuvdna

Relatiivainfinitiivva syntávssalaš funkšuvdna boahdá korreláhta mielde. Dalle go relatiivainfinitiiva mearrida korreláhta, mii lea ovdamearkka dihte subjeavtta funkšuvnnas, de relatiivainfinitiiva lea syntávssalaččat subjeaktagihipu oassin. Geavahan tearpmaid 'mearrida' ja 'mearus', vaikko relatiivainfinitiivagihippu lea pragmáhtalaččat korreláhta bákkolaš mearus. Ovdamearkacealkagis (10) relatiivainfinitiivva pragmáhtalaš funkšuvdna lea mitalit siva, masa dárbbášuvvo dat *okta olmmoš*, ja seamma láhkai cealkagis (11) relatiivainfinitiivva funkšuvdna lea čilget, ahte jearaldagas lea lagamustá ássanbáiki. Relatiivainfinitiivamearus sulastahtá deavdaga, danin go dat orru leamen pragmáhtalaččat bákkolaš, nugo ovdamearkkas (12) relatiivainfinitiiva *mas boradit: čuoččuimet ráiddus vuordimin beavdegeaži, mas boradit*. Okta iešvuohta mii earuha deavdagiid ja merrosiid lea dat, ahte deavdagat leat bákkolaččat muhto merrosat dábálaččat eai leat (Hakulinen je. 2004: 429).

- (10) *Mutta kun tänään olisi ollut edes **yksi ihminen, kenelle kertoa: isällekään ei uskaltanut, eikä tietysti äiti ymmärtäisi*** (AK 1987: 109).
'Muhto go odne livččii leamaš joba okta olmmoš, geasa mitalit: áhččáige ii duostan, iige eadni diedusge ipmirdivčče'.
- (11) *Dattege lea diedus olbmot olgun iešguđet ge earánis – soapmásis dahje olusiin ii oppa leat ge **mihkkige sajiid gosa sisa mannat*** (HG 1990: 23).
- (12) *Oaččuimet viimmat dallearkka, mas lei biergomálli, **dan mañis***

čuoččuimet ráiddus vuordimin beavdegeaži, mas boradit (RPL 1994: 23).

4.1.1. *Subjeavtta mearusin*

Syntávssalaš funkšuvnna dáfus relatiivainfinitiiva mearrida dávjá dakkár korreláhta, mii lea cealkkasubjeakta dahje -objeakta (Sammallahti 2005: 160). Relatiivainfinitiiva mearrida subjeavtta mu dutkanmateriálas njeljjii (4/8), ovdamearkka dihte cealkagis (13) relatiivainfinitiiva *maid fállat* hábme subjeavtta ovttas korreláhtain *duohtavuodát*. Cealkagis (8) lea nubbi ovdamearka cealkkasubjeavttas (*kássat ja renkkot goste čohkkádit*), mii čeahkkana korreláhtas ja relatiivainfinitiivagihpus.

(13) *Vaikko dilít leat ge viehka goabbatládán Amerihkás ja Davviriikkain, de leat eahpitkeahttá dán girjjis **duohtavuodát maid fállat maidá sámi lohkkide ge*** (HG 1990: 79).

Buot relatiivamerrosat, mat gávdnojit suomagiela dutkanmateriálas, leat eksistentiálacealkagiin ja meroštallet korreláhtaid, mat leat subjeavtta funkšuvnnas. Dakkár cealkagat leat vihtta: nugo cealkagat (2), (6), (10). Ovdamearkan cealkagis (6) lea subjeaktakorreláhttan nomen *piika* 'biigá' ja dan meroštallá relatiivainfinitiivagihppu *jonka kanssa jutella tärkeästi ja neuvoa* 'geainna háleštit dehálaččat ja rávvet'. Ovdamearkacealkka (6) lea prototiipasas eksistentiálacealkka: cealkaga álggus lea áiggi/báikki dajaldat, *olla* 'leat' -vearba ja daid lassin subjeakta, mii ii leat máinnašuvvon ovdal. Relatiivainfinitiiva meroštallá subjeavtta, mii lea biehttalancealkagis partitiivvas ja miehtancealkagis nominatiivvas, earret dalle go das lea ovdamearkka dihte affektiivva doaibma. Dalle miehtancealkaga subjeakta lea maid partitiivakásusis. Affektiivvalaš doaimmas čálán vehá eanet dán artihkkala loahpas. Eksistentiálacealkka sáhtta leat maid habitiiva, nugo ovdamearkkas (14), mas relatiivainfinitiivagihppu mearrida korreláhta, mii lea oamasteami funkšuvnnas. Seamma ovdamearkacealkagis sáhtta oaidnit, ahte eksistentiála subjeakta sáhtta leat maid definihtta, dego cealkagis (14), mas hubmi diehtá dihto *báikki gosa sáddet*.

(14) *Kun ryhdyin kirjoittamaan niitä, tajusin ettei minulla ollut kuin **yksi paikka mihin lähettää sellaisen*** (JS 1990: 111).

’Go álgen čállit daid, fihtejin ahte mus ii leat go okta sadji, gosa sáddet dakkára.’

4.1.2. *Objeavtta mearusin*

Sámegielas relatiivainfinitiiva sáhtá leat ovtas korreláhtain objeavtta funkšuvnnas. Ovdamearkan cealkagis *Son ii gávdnan ovttaga olbmo* (objeakta), *geas jearrat* (relatiivainfinitiiva mearusin). Mu dutkanmateriálas gávdnojit golbma ovdamearkka dákkár ráhkadusas ja dain buohkain lea ráhkadus, mii almmuha ’manin’ ja ’makkár ulbmila várás’. Cealkagis (12) relatiivainfinitiiva lea mearusin objektii *čuoččuimet* (hálddašeaddji vearba) *ráiddus vuordimin beavdegeaži* (objeakta), man mearusin lea relatiivainfinitiiva *mas boradit*, mii lea pragamáhtalaččat bákkolaš. Cealkagis (15) lea syntávssalaččat seammalágan ovdamearka relatiivainfinitiivvas mii mearrida objeavtta. Relatiivainfinitiivagihppu *maid boradit* mearrida objeavtta, mii lea guovtti oasis: *hamburgára* ja *Cola*. Goalmát ovdamearka lea finálaráhkadus, (16) *Nillu vázzilii gáddái viežžat fatnasis meali*, mas relatiivainfinitiivagihppu *mainna firrestallat dan varraliema* meroštallá infinitiivva (*viežžat*) objeavtta *meali*.

(15) *Diehttelas leat vuos finadan muhtun «drive thru» gáhtakievkkanis oasttesteamen hamburgára ja Cola maid boradit dan botta go čuovut filmma* (HG 1990: 22).

(16) *Dan botta lei varraliepmage juo liegganan, ja Nillu vázzilii gáddái viežžat fatnasis meali, mainna firrestallat dan varraliema* (IP 1995: 52).

4.1.3. *Predikatiivva mearusin*

Predikatiivvalaš relatiivainfinitiivagihppu lea maŋimus ja áidna ovdamearka sámegiela relatiivainfinitiivva ja korreláhta syntávssalaš funkšuvnnas. Cealkagis (17) predikatiiva hábme korreláhtas ovtas relatiivainfinitiivvain: *eana, maid doallat bassieanan*. Ovdamearkacealkagis lea jearaldat kategoriserejeaddji predikatiivvas, ja cealkka lea lagamustá ekvatiivacealkka, mas subjeakta *dat* ja predikatiiva *eana* čujuhit seamma entitehtii: *Dat galgá leat eana, maid doallat bassieanan*. Relatiivainfinitiivagihppu meroštallá dárkileappot predikatiivva *eana*. Meroštallan leage okta ekvatiivacealkaga

deháleamos doaimmain (Kelomäki 1997: 52–57). Cealkagis easka olles predikatiivagihppu ollašuhttä meroštallama doaimma. Suomagiela materiálas ii gávdnon oktage ovdamearka relatiivainfinitiivvas predikatiivva mearusin. Muhto orru leamen vejolaš, ahte relatiivainfinitiiva livččii maid suomagielas predikatiivva mearusin sámegiela ovdamearkacealkaga ektui.

(17) --*danin berret gudnejahttit dán girkoeatnama. Dat galgá leat midjiide eana, maid doallat bassieanan, dasgo celkojuvvohan juo rámmáhisge: «Gudnjejahte áhčát ja eatnát, vai guhká ealášit dán eatnan alde, maid Hearrá du Ipmil lea dutnje addán.» (IP 1995: 8.)*

4.2. Relatiivainfinitiivva semantihkalaš doaibma

Relatiivacealkagis leat iešguđetlágan doaimmat korreláhta ektui. Dat sáhtta leat ovdamearkan lasiheaddji (ii restriktiiva) dahje ráddjejeaddji (restriktiiva) relatiivacealkka. Lasiheaddji relatiivacealkka lea vuolládston relatiivacealkka, mii addá muhtin lassedieđuid. Dasa lassin dat sáhtta leat maid additiivvalaš, dalle dat vástida mearkkašumi beales lagamustá bálddalasti ja-cealkaga: *Mun vižžen eppela, man (ja) borren seammas go gehččen ođđasiid.* Ráddjejeaddji relatiivacealkaga doaibma lea ráddjet dahje čujuhit dárkileappot nugo ovdamearkan cealkagis: *Olmái, gii boahá doppe, lea mu áhčči.* Lasiheaddji ja ráddjejeaddji relatiivacealkaga erohus ii leat álo nu čielggas, ahte daid livččii vejolaš kategoriset. (Hakulinen je. 2004: 1111–1113, Pääkkönen 1988: 4, 93–94, 124–125.) Relatiivainfinitiivva semantihkalaš doaibma spiehkasta dábálaš relatiivacealkaga doaimmaid korreláhta ektui. Dan ii leat relevánta meroštallat, leago dat lasiheaddji, ráddjejeaddji vai additiivvalaš. Muhto relatiivainfinitiivva semantihkalaš doaibman orru leamen addit korreláhta hárrái vástádusa gažaldahkii *manin* dahje *man ulbmila várás*, iige almmut lassedieđuid. Cealkagis (18) leat siskálagaid relatiivacealkka ja relatiivainfinitiiva, main maŋit vástida gažaldahkii *man ulbmila várás*.

(18) *Dát govahallamat viehttaladde mu, mon atnigohten iežan rávis olmmájjin, mas ii lean mihkkege mas ballat* (ME 1986: 30).

Relatiivacealkaga ja dan korreláhta ráhkadusa sáhtta geahččat maid korreláhta definihttavuođa dahje indefinihttavuođa perspektiivvas (Pääkkönen

1988: 132–135). Relatiivainfinitiivagihppu sáhttá meroštallat juogo definihtta dahje indefinihtta korreláhta. Definihttavuohta mearkkaša lagamustá dan, ahte lohkki sáhttá identifiseret muhtin substantiivaoruha eará substantiiva-oruhiin, ja dat lea maid čálli ulbmil. Čálli ulbmil ja teakstabiras leat nappo guovddášrollas definihttavuođa meroštallamis. (Hakulinen je. 2004: 1350, Vilkuna 1992: 77–105.) Dalle go lea sáhka relatiivainfinitiivvas, sáhttá heivehallat nu ahte substantiivaorut máksá relatiivacealkaga korreláhta. Teakstabiras dahje -konteaksta ja korreláhta, mas relatiivainfinitiiva gávdno, lea hui hárve definihtta mu dutkanmateriálas. Indefinihtta korreláhta ovttas relatiivainfinitiivvain lea ovdamearkacealkagis (11), korreláhttan lea indefinihtta *mihkkige sajiid*, man mearrida relatiivainfinitiivagihppu *gosa sisa mannat*.

Definihtta relatiivainfinitiivvaid korreláhtat gávdnojit nappo unnit go indefinihtta korreláhtat: dušše guokte ovdamearkka guktuin gielain. Ovdamearkan cealkka (14), mas lea definihtta korreláhtta (*yksi paikka* 'okta sadji') biehttalancealkkakonteavsttas. Hubmi jurddaša dušše *ovtta dihto saji*, *gosa sáddet*, korreláhtta lea definihtta danin go sus ii leat go okta molssaeaktu, masa son čujuha. Eará molssaeavttut eai leat vejolaččat. Dalle go jearaldagas lea numerála, de definihttavuohta ii leat dušše ovtta láchkai čilgemis; numerála ovddabealde sáhttá leat velá mearus. Gihpu definihttavuođa dahje indefinihttavuođa dulkomii dárbbášuvvo velá eará conteaksta substantiivagihpu lassin (Vilkuna 1992: 178). Cealkagis (14) numerála lea cealkkaráhkadusa siskkobeaide, ja identifisere korreláhta dušše ovtta áidna molssaeavttu dáfus.

Sámegiela dutkanmateriálas definihtta korreláhta dulkon definihttan cealkagis (16) vuodđuduvvá ensyklopedalaš dihtui dahjege máilmmidihtui. Dat máksá árgabeaidieđu, mii mis buohkain lea máilmmis (Karlsson, F. 2000: 189). Korreláhta *mealli* sáhttá dulkot definihttan, danin go fatnasis dábálaččat lea dušše okta mealli fatnasa stivremii. Nillu vázzilii muhtin dihto fatnasii, gos lei mealli, definihttavuohta lea dulkomis sihke dili ja implikerejuvvon dovddusvuođa vuodul (Vilkuna 1992: 18–23). Dili dovddusvuođa ovddasta dihto fanas, Nillu fanas, ja implikerejuvvon dovddusvuođa ovddasta metonymalaš gaskavuohta *fanas–mealli*, oassi dihto ollisvuodas, *Nillu vázzilii gáddái viežžat fatnasis meali*. Relatiivainfinitiivagihppu čatná semantihkalaččat oktii guokte cealkaga, mat leat infinitiivagihpu ovddabealde. Dasa lassin dat čilge, mo dat laktásit nubbi nubbái; mat oktasaš áššit leat *varraliema*

liggemis ja gáddái vázzimis.

Indefinihttavuohta lea dábálaš sárggus relatiivainfinitiivagihpu korreláhtas ja seammás oppa relatiivainfinitiivagihpus. Indefinihttavuohta vuodđuduvvá dasa, ahte relatiivainfinitiivagihput gávdnojit eahpespesifa dahje generála konteavsttas. Ovdamearkan cealkaga (19) sáhtá dulkot indefinihtalažžan, danin go das geavahuvvo konditionála *livččiiga*, mii čujuha sávaldahkii. Indefinihttavuohta mearrašuvvá oppa cealkkakonteavstta vuodul. Ovdamearkacealkka (20) lea generála, korreláhtta *biigá* dárkkuha gean beare biiggá iige dihto spesifa olbmo.

(19) *Livččiiba musge stuorát oabbá, **geainna duhkoraddat**, muhto mus ii lean earágo unna Áilleš* (RPL 1994: 87).

(20) *Ennen oli ollut **piika, jonka kanssa jutella tärkeästi ja neuvoa, vaikka piika mokoma osasi, sen kuin tavan vuoksi pyysi*** (AK 1987: 76).

’Ovdal lei leamaš biigá, geainna háleštit dehálaččat ja rávvet, vaikko biigá neavri máhtii, muhto vieru mielde jearai.’

5. Iehčanas relatiivainfinitiiva

Iehčanas relatiivainfinitiiva čohkiida relatiivasánis ja vuodđoinfinitiivvas, seamma láhkai go viidon iehčanas relatiivainfinitiivagihppu. Dat lea cealkagis cealkkalahtu funkšuvnnas, ja danin dat ii dárbbas oaivesáni/korreláhta. Das čuovvu, ahte iehčanas relatiivainfinitiiva ii aktualisere definihtta- dahje indefinihttavuođa ektui. Suomagiela relatiivainfinitiivagihppu sáhtá leat iehčanas cealkkalahttu eksistentiála- ja oamastancealkagis, *Minulla ei ole minne mennä* ’Mus ii leat gosa mannat’, ja dan lassin cieggan ráhkadusain, ovdamearkan mentála *tietää* ’diehtit’ -vearbain, *En tiedä minne mennä* ’In dieđe gosa mannat’ (Hakulinen je. 2004: 1111, 1117). Mun lean dutkamušastan dulkon ráhkadusa iehčanas ráhkadussan, in cieggan ráhkadussan. Sámegiela ovddit dutkamušain ii leat máinnašuvvon sierra relatiivvalaččat geavahuvvon infinitiiva (Nielsen 1979 (1932–1962)) dahje juogaduvvon iehčanas relatiivainfinitiiva ja vuolládston relatiivainfinitiiva iežas joavkkuide (Nickel 1994: 441, Sammallahti 2005: 160).

Iehčanas relatiivacealkka ja eahpenjulges jearaldatcealkka leat ráhkadusa

dáfus ideanttalaččat *Matti tiesi miten opettaa* 'Máhtte didii mo oahpahit'. Cealkaga sáhtá dulkot eahpenjulges jearaldatcealkkan dahje relatiivacealkkan cealkaga vearbatiippa ja jearri relatiivasáni vuodul, dalle go relatiivacealkka / eahpenjulges jearaldatcealkka lea subjeakta dahje objeakta. Seamma problematihkka lea guorahallojuvvon juo ovddit dutkamušain, muhto dasa ii leat šaddan oktasaš čuovdus (Hakulinen – Karlsson 1979: 284–285, 354–356, Pääkkönen 1988: 50–58). Ođđaseamos suomagiela giellaoahppa addá dulkonfriddjavuođa, mii vuodđuduvvá cealkaga predikáhtii: dalle go hálddašeaddji cealkaga predikáhta lea mentála (almmuha áicama, diehtima, ipmirdeami dahje sága sirdima), sáhtá cealkaga, mii álgá *mi-* dahje *ku-*pronomeniin, dulkot juogo relatiivacealkkan dahje vuolládston jearaldatcealkkan, *Tiedän minne mennä* 'Dieđán gosa mannat'. Geavahan friija dulkonvejolašvuoda ja dulkon dákkár cealkagiid dán artiikkalis relatiivainfinitiivan. Dakkár dáhpáhusas, mas hálddašeaddji cealkaga predikáhta ii leat mentála cealkka, ja mii álgá *mi-*, *ku-*pronomeniin, jearaldagas lea iehčanas relatiivacealkka *Teen mitä huvittaa* 'Dagan maid háliidan'. (Hakulinen je. 2004: 1117–1118.)

Nugo ovdal juo bođii ovdan, lea hálddašeaddji cealkaga predikáhtas dehálaš rolla iehčanas relatiivainfinitiivva oktavuodas. Iehčanas relatiivainfinitiivagihpuid syntávssalaš doaibma cealkagis lea čatnosis finihttaverbii, danin guorahalan vuos finihttavearbba. Dás sáhtá juo máinnašit, ahte iehčanas relatiivainfinitiivva frekveansa lea dávjjit sáme giela dutkanmateriálas (16/26) go suomagielas (5/14).

Sáme giela dutkanmateriála vuodul hálddašeaddji cealkaga predikáhta lea dávjá *leat*-vearba ovtta iehčanas relatiivainfinitiivvain (13/16). Iehčanas relatiivainfinitiiva lea cealkkalahttun hálddašeaddji dahje vuolládston cealkagis. Cealkagis (21) lea ovdamearka maŋit dáhpáhusas, mas vuolládston cealkka lea adverbialacealkka 'manin lei baggu hállat', mii čilge hálddašeaddji cealkaga. Relatiivainfinitiiva lea vuolládston cealkagis subjeavtta funkšuvnnas. Seamma láhkai lea nuppi ovdamearkkas (22), mas relatiivainfinitiivagihppu lea vuolládston cealkaga subjeaktan. Sáhtá dulkot, ahte vuolládston cealkka almmuha ulbmila: *vai isidis livččii lean maid badjelii ain coggat*. Dat muitala siva maiddái dillái, maid hálddašeaddji cealkka almmuha. Cealkka (22) lea habitivacealkka, mas habitivvan lea lokatiiva *mánáin ja isidis*. Lea fuopmášahti ahte stuorámus oassi sáme giela iehčanas relatiivainfinitiivacealkagiin leat biehttaleaddji cealkagat

(10/16), ovdamearkan cealkka (23). Dat lea dábalaš cealkka, mii sisttisdoallá relatiivainfinitiivva: biehttalancealkka, man predikáhtan lea *leat*-vearba. Cealkagis (23) relatiivainfinitiivva syntávssalaš funkšuvdna lea subjeakta.

(21) *Orui, ahte sus lei bággu hállat dál, go lei velá geasa hállat* (RPL 1994: 154).

(22) *Don, gii ieš ledjet nuorabun čohkkán goađis dollagáttis ja dud-djon: gorron beaskkaid ja gálssokiid, gávttiid ja goikketiid, godđán boahkániid ja vuoddagiid, stohppádan ja duokjadan vai mánáin ja isidis livččii lean maid badjelii ain coggat* (KP 1989: 69).

(23) *Moai árvaleimme, ahte fertejetne dál lávu ráhkadit rohtui. Muhto ii leat maid ráhkadit.* (IT 1997: 50.)

Suomagiela dutkanmateriálas ii leat hálddašeaddji cealkagiin oktage *olla* 'leat'-vearba, vaikko *olla*-vearba lea aivve vejolaš ovttas relatiivainfinitiivvain, *Kesällä on mitä tehdä* 'Geassit lea maid dahkat'. Muhto dutkanmateriálas gávdno dávjá mentála *diehtit*-vearba (4/5) hálddašeaddji cealkaga predikáhtan. Dat lea álo biehttalancealkagis nugo ovdamearkkas (24). Vearba *diehtit* gávdno maiddái sámegiela dutkanmateriálas (3/16). Dat sáhtá leat sihke biehttaleaddji (25) ja miehtemielalaš (26) cealkkakonteavsttas.

(24) *Kun Miika meni vessaan, ei Helena tiennyt minne asettua* (VP 1985: 89).

'Go Miika manai hivsseгии, ii Helena diehtán gosa čuoččastit.'

(25) *Áslat ii dieđe maid bargat* (EL 1979: 20).

(26) *Nurkkala gánda ja nieida leigga ovdal juo fitnan oahpásmuvvamin skuvlii, danin soai didiiga gosa mannat* (RPL 1994: 108).

5.1. lehčanas relatiivainfinitiiva objeavtta funkšuvnnas

Iehčanas relatiivainfinitiivva syntávssalaš funkšuvdna boahá hálddašeaddji vearbba bokte. Dat lea ovdamearkka dihte objeavtta funkšuvnnas dalle, go finihitta vearbba valensii gullá objeakta. Ovdamearkan dalle go iehčanas relatiivainfinitiivgihpu matriisavearban lea *diehtit/tietää*, de relatiivainfinitiiva lea objeavtta funkšuvnnas sihke sámegielas (26), (27) ja suomagielas (28) ja (29).

- (27) *Áslat ii dieđe maid bargat* (EL 1979: 20).
- (28) *Kaikenlaista tuli mieleen, asioita joista ei tiennyt mitü ajatella* (EJ 1991: 91).
 'Máŋggalágan bohte millii, áššit maid ii diehtán maid jurddašit.'
- (29) *Hän ei tiennyt mitü tehdü* (MYJ 1994: 86).
 'Son ii diehtán maid dahkat.'

5.2. Iehčanas relatiivainfinitiiva subjeavtta funkšuvnnas

Dalle go matriisavearban lea ovdamearkan *leat/olla*-vearba, de relatiiva-infinitiiva lea cealkagis subjeavtta funkšuvnnas. Nugo juo ovdalis lei sáhka, de suomagiela dutkanmateriálas ii gávdno oktage ovdamearka *olla*-vearbba geavaheamis dahje relatiivainfinitiivvas subjeavtta funkšuvnnas. Cealkagis (30) lea iehčanas relatiivainfinitiiva subjeaktan. Sámeagiela dutkanmateriálas iehčanas relatiivainfinitiiva lea dávjá ovttas *leat*-vearbbain (13/16) ja dalle álo subjeavtta funkšuvnnas (31) ja (32). Stuurámus oassi dain cealkagiin leat biehttaleaddjit (9/13). Biehttalancealkagiid sátnortnet lea čavgat: biehttalansátni lea ovdal *leat*-vearbba.

- (30) *Kesällä on mitü tehdü.*
 'Geasset lea maid dahkat'.
- (31) – *Ii leat maid háleštít, vastidii Sunná* (KP 1989: 193).
- (32) *Ii Mauris lean, mainna oastit daid* (KP 1989: 76).

Iehčanas relatiivainfinitiivva ii sáhte lunddolaččat klassifiseret definihttavuođa dahje indefinihttavuođa mielde. Relatiivainfinitiivva gal sáhhtá dasgo dat lea merrosa funkšuvnnas. Sivvan lea go iehčanas relatiivainfinitiiva čujuha oruhii dahje sadjái almmolaččat, ja danin dan sáhhtá karakteriseret indefinihttan (Hakulinen je. 2004: 1116).

6. Sámeagielas iehčanas relatiivainfinitiiva ja suomagielas korreláhta + relatiivainfinitiiva

Sámeagiela ja suomagiela relatiivainfinitiivaráhkadusat leat iešguđetláganat, mat gusket pronomeniidda relatiivainfinitiivva ovddabealde. Dalle go cealkka lea biehttaleaddji eksistentiálacealkka ja das lea relatiivainfinitiivagihppu, mii čujuha olbmui, de suomagiela cealkkaráhkadus oidá indefinihttapronomena

(omd. *ketään* 'giige') ovdal relatiivainfinitiivva (33). Sámeigiela dutkanmateriálas sullasaš ráhkadusas ii leat indefinihtta pronomen ovdal relatiivainfinitiivva: *ii lean geainna háleštit* (34), ja relatiivainfinitiiva lea njuolga vearbba maŋis muhto daid gaskkas ii leat doarjjapronomen. Jearaldagas lea goit prag máhtalaččat aivve seamma ráhkadus guktuin gielain. Ráhkadusat leat dušše syntávssalaččat goabbatláganat: sámeigielas iehčanas relatiivainfinitiiva ja suomagielas relatiivainfinitiiva leat mearusin indefinihtta pronomenii (*ketään* 'giige'). Dát fenomen ii leat stuoris frekveanssa ektui, dutkanmateriálas leat golbma ovdamearkka guktuin ráhkadusain, muhto dán fenomenii lea goittotge čielga njuolggadus.

- (33) *Jos kaksi ihmistä liian tiukasti nojaa toisiinsa ja toinen yhtäkkiä lakkaa hengittämästä, ei tiedä, kumman hengitys on lakannut. Mutta ei ollut ketään johon nojata.* (VP 1985: 47.)
 'Juos guokte olbmo menddo čavgadit mieigaba nuppiidasaska ja nubbi báifáhka heaitá vuoigŋamis, ii dieđe, goappá vuoigŋan lea nohkan. Muhto ii lean giige geasa mieigat.'
- (34) *Eija leai nu okto duon gávpgis ahte ii lean geainna háleštit, ii lean geasa muitalit dan lihkkuhisvuodas, mii sutnje leai dáhpá-huvvan* (KP 1989: 155).

Suomagielas lea vejolaš dadjat nugo sámeigielasge, almmá pronomenkorreláhta haga *ii lean geainna háleštit* – 'ei ollut kenen kanssa / jonka kanssa puhua', muhto dákkár ráhkadus ii gávdno mu dutkanmateriálas. Suomagielas pronomena geavaheapmi sihkkarastá dan, ahte relatiivainfinitiiva čujuha olbmui, leaš dal *jo-* dahje *ke-*álgosaš relatiivasátni. Cealkagis (33) *jo-*álgosaš relatiivasátni juo okto čujuha olbmui, muhto dan dievasmahttá pronomen *ketään* 'giige', mii čujuha maid olbmui. Suomagielas *jo-*álgosaš relatiivasátni lea dábálaš dalle go čujuhuvvo substantiivakorreláhtii, mas lea konkrehta mearkkašupmi (Pääkkönen 1988: 261). Muđuid relatiivasáni välljemii váikkuhit máŋggat áššit giellaoahpa lassin: čáli vierru, suopmanduogáš ja teakstatiippa geavahanvuohki. Dan duodašta Pääkkösa (1988) viiddis dutkamuš áššiin, mat váikkuhit relatiivasáni välljemii.

Sámeigielas relatiivasáni geavahus ii leat nu friiddja go suomagielas. Sámeigielas maid sáhtášii buktit ovdan cealkaga (33) sisdoalu doarjjapronomeniin: *muhto ii lean giige geasa mieigat*. Doarjjapronomen gávdno maid ođđa sámeigiela cealkkaoahpa ovdamearkacealkagis: *Máhtes ii lean šat*

oktage geasa dorvvastit (Sammallahti 2005: 160). Mu sámegiell dutkanmateriálas ii goittotge gávdnon oktage indefinihtapronomen relatiivainfinitiivva ovdabealde. Dat erohus gielaide gaskka sáhtá bohtit das go sámegiela relatiivasátni *gii* juo okto muitala, ahte jearaldagas lea olmmoš. Maiddá suomagielas lea vejolaš relatiivasáni válljemis čujuhit (*ei ollut kehen nojata* 'ii lean geasa mieigat'), ahte relatiivasátni čujuha dušše olbmui iige ovdamearkka dihte báikái (*johon nojata* 'gosa mieigat'), nugo ovdamearkacealkagis (33) oaidná. Dalle go suomagielas lea sáhka konkrehta báikkis, de dábaláčat geavahuvvo *mi*-álgosaš relatiivapronomen. Dutkamušas relatiivasániid válljemis, *jo*-álgosaš relatiivasátnit leat dábalépmosat. (Pääkkönen 1988: 255–261, 267.)

7. Affektiivainfinitiiva

Maiddá sámegielas ja suomagielas relatiivainfinitiiva geavahuvvo eanaš propositionála mearkkašumis, muhto dasa lassin maiddá affektiivainfinitiiva mearkkašumis. Affektiivainfinitiiva geavahus lea hui marginála; 4088-siidosaš dutkanmateriálas gávdnen dušše guokte dákkár cealkaga. Goappáge ovdamearkkas lea jearaldat eatnatvuoda almmuheamis. Cealkka (35) sisttisdoallá pragmáhtalaš geažideami lohkkiiide 'Oulu lei dan mađe stuora gávpot, ahte doppe lei olu maid geahččat--'. Relatiivainfinitiivva affektiivainfinitiiva mearkkašupmi bohtá ovdan easka oba konteavsttas: govvideaddji cealkka, mii lea relatiivacealkaga mañis, dahká cealkaga affektiivainfinitiiva: *gávppitge nu eatnat--*. Suomagiela ovdamearkacealkagis (36) affektiivainfinitiiva mearkkašupmi šaddá oba cealkakonteavstta ja sátniválljema bokte mas čáli geavaha sáni mii ii heive kontekstii: 'váhkáin nu olu birgu'. Cealkagis lea rihkkajuvvon maid dábaláš giellaoahpa vuostá: dajaldagas galggašii leat mánggaidlogu partitiiva *lihoja* 'bierrguid' pro ovttaidlogu partitiiva *lihaa* 'bierrgu' (Yli-Vakkuri 1986: 268, 275, Hakulinen je. 2004: 1632).

(35) *Oulu lei dan mađe stuorat stadi, ahte doppe lei maid oaidnit, gávppitge nu eatnat, ahte olmmoš áibbas headástuvai dávviriid ja lámboriid olluvuhtii ja illá šat áddii, maid galggai oastit ja maid guođdit oastekeahhtá* (KP 1989: 23).

(36) *Hänellä oli helmeän somia pisamia ja käsivarsissa ja säärissä lihaa mitä näytellä* (AK 1987: 101).

'Sus ledje čáppa somás čáihmmat giehtaruohttasii ja váhkáin
biergu, maid čájehit.'

Relatiivainfinitiiva ii sáhte okto leat affektiivva, muhto cealkkakonteaksta
váikkuha dasa nu, ahte relatiivainfinitiiva lea oktan oassin affektiivva dajal-
dagas. Relatiivainfinitiivva oaivedoaiman lea nappo sirdit propositionála
mearkašumiid ja dasa lassii muhtimin maid dovdduid.

8. Čeahkkáigeassu

Lean guorahallan davvisámegiela ja suomagiela relatiivainfinitiivvaid. Dan
vuodul lean ráhkadan guokte prototiipasáš relatiivacealkaga, main oaidná
relatiivainfinitiivva dábálemos sárgosiid guktuin gielain. Sámeielas:
Muhto (mus) ii leat maid ráhkadit, relatiivainfinitiiva gávdno eanas a)
iehčanas cealkkalahtun, b) biehttalancealkagis, c) ovttas *leat*-vearbbain
(13/16). Dávjá cealkagis lea maid habitiiva (*mus*). Nubbi ovdamearka lea
suomagielas: *Hänellä ei ollut ketään muuta kenen kanssa edes neuvotella*
'Sus ii lean giige eará geainna oba ráđđádallat', relatiivainfinitiiva gávdno a)
biehttalancealkagis, b) merrosa funkšuvnnas, c) ovttas *olla* 'leat' -vearbbain
(8/9).

Prototiipasáš relatiivacealkagat

Sámegielas:

Muhto (mus) ii leat maid ráhkadit.

Suomagielas:

Hänellä ei ollut ketään muuta kenen kanssa edes neuvotella.

'Sus ii lean giige eará geainna oba ráđđádallat.'

Relatiivainfinitiiva hápmašuvvá relatiivasánis ja vuodđoinfinitiivvas. Relatiivainfinitiivagihppu sisttisdoallá viiddiduvvon relatiivainfinitiivva. Relatiivasátni máksá relatiivainfinitiivva oktavuodas relatiivapronomena, mii lea sámeielas *mii*, *gii* ja suomagielas *joka* 'mii', *kuka* 'gii', *mikä* 'mii', dahje proadvearbba, sámeielas *goas*, *go*, *gosa*, *gos*, ja suomagielas *jolloin* 'goas', *go*, *jonne* 'gosa', *joten* 'nu ahte' ja *milloin* 'goas'. Relatiivapronomen lea mu dutkanmateriálas álo eará hámis go vuodđohámis. Vuodđohápmi gáibida vearbakongruenssa, ovdamearkan *piika, jonka kanssa jutella / biigá*

geainna háleštit vrd. piika, joka juttee / biigá, gii hálešta. Relatiivainfinitivahan ii kongruere ovttas relatiivapronomeniin.

Relatiivainfinitivi lea giellaoahpalaččat juogo iežas korreláhta mearus (*Mus lea **sadji*** (korreláhta), ***gosa mannat*** / *Minulla on **paikka*** (korreláhta), ***jonne mennä*** dahje iehčanas cealkkalahttu (*Mus lea **gosa mannat*** / *Minulla on **minne mennä***). Mu dutkanmateriálas relatiivainfinitivi gávdno subjeavtta, objeavtta ja predikáhta mearusin, ja iehčanas relatiivainfinitivi lea subjeaktan dahje objeaktan. Dalle go relatiivainfinitivi lea iežas korreláhta mearusin, de dat orru leamen pragmáhtalaččat bákkolaš, nugo cealkagis (12). Sátneortnet lea čavgat: relatiivasátni lea ovdal infinitivi. Dalle go relatiivainfinitivi lea iehčanas cealkkalahttu, de dat ii leat cealkaga álggus, muhto predikáhta manjis. Relatiivainfinitivi ii leat ovttastahtton cealkaga álggus.

Relatiivainfinitivi frekveansa lea dávjjit sámeielas (26) go suomagielas (14). Suomagielas relatiivainfinitivi cealkkakonteakta lea dávjá biehttleaddji (10/14), sámeielas miehtan- ja biehttalancealkagat leat seamma ollu (13/13). Vuodđooainnus relatiivainfinitivi lea sihke ráhkadusa dáfus ja pragmáhtalaččat seammalágan guktuin gielain. Relatiivainfinitivi doaiman lea measta álo sirdit propositionála mearkkašumi, muhto dan sáhtttá geavahit guktuin gielain maid affektiivu mearkkašumis, eatnatvuoda muitalettiin: *Hänellä oli helmeän somia pisamia ja käsivarsissa ja säärissä lihaa **mitä näytellä*** (AK 1987: 101) 'Sus ledje čappa somás čáihmmit giehtaruohhtasiin ja váhkáin biergu, maid čájehit'.

Suomagiela relatiivainfinitivagihpuid pronomena geavahus lea earalágan go sámeielas. Dalle go jearaldagas lea biehttleaddji eksistentiálacealkka, mas lea relatiivainfinitivagihppu, mii čujuha olbmui, de suomagielas lea relatiivainfinitivi ovdas indefinihttapronomen: *Minulla ei ollut **ketään** kenen kanssa puhua* 'Mus ii lean giige geainna háleštit'. Sámeielas dákkár ii leat, *Mus ii lean geainna háleštit*. Pragmáhtalaččat sáme- ja suomagiela cealkagat leat ideanttalaččat, muhto syntávssalaččat eai: sámeielas relatiivainfinitivi lea iehčanas cealkkalahttu, muhto suomagielas dat doaimá relatiivainfinitivi mearusin.

Gáldut

Sámejiela dutkanmateriála

- AE = EIRA, ANDERS O. 1991: *Duottarráfis soahtešilljui*. Kárášjohka: Davvi Girji o.s.
- AL = LARSEN, ANDERS 1992 (1912): *Beaiveálgu*. – Pedar Jalvi – Anders Larsen: *Sátneáiddu*. Goalmmát preanta. Kárášjohka: Davvi Girji OS.
- EG = GUTTORM, EINO 1985: *Varahuvvan bálgát*. Kárášjohka: Jår’galæd’dji Å/S.
- EL = LUKKARI, EINO 1979: *Bás Galle ja eara muitalusat*. Helsset: Davvi-riikkaid sámiráđđi.
- EMV = VARS, ELLEN MARIE 1996: *Ja idja ii galgga šat leat*. Álaheadju: Forlaget de tre ans.
- HAG = GUTTORM, HANS ASLAK 1982: *Golgadeamen*. Deatnu: Jår’galæd’dji Å/S.
- HG = GASKI, HARALD 1990: *Guhkkin nuppi bealdi ábi*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- IHU = HUUVA-UTSI, INGER 1987: *Máddariid árbi*. Sápmi. Sámi Girjjit, Jokkmokk: Svenska Samernas Riksförbund.
- IP = PAADAR, IISAKKI 1995: *Issá muitala*. Sámi Čuvgehussearvi/Lapin sivistysseuran julkaisuja: 50.
- IT = TAPIO, INGRID 1997: *Riesasilki*. Kárášjohka: Davvi Girji OS.
- JÁV = VEST, JOVNNÁ-ÁNDE 1988: *Čáhcegáddái nohká boazobálggis*. Kárášjohka: Davvi Media o.s.
- JG = GUTTORM, JOHANNES 1986: *Heillodeaddji čázit*. Deatnu: Jår’galæd’dji Å/S.
- KP = PALTTO, KIRSTI 1989. *Guovtteoaivvat nisu*. Ohcejohka: Gielas.
- MB = BONGO, MIKKEL P.A. 1985: *Mus ledje bálgat*. Deatnu: Jår’galæd’dji Å/S.
- ME = EINEJOD, MAGNE 1986: *Ráimmahallan*. Kárášjohka: Jår’galæd’dji Å/S.
- OP = PALTTO, OLAVI 1995: *Juohkásan várri*. Kárášjohka: Davvi Girji o.s.
- PJ = JALVI, PEDAR 1992 (1915): *Muohtačalmmit*. – Pedar Jalvi – Anders Larsen: *Sátneáiddu*. Goalmmát preanta. Kárášjohka: Davvi Girji OS.

RPL = PAADAR-LEIVO, RAUNA 1994: *Goalsenjårga*. Kåråsjohka: Davvi Girji o.s.

Suomagiela dutkanmateriåla

AK = KAIPAINEN, ANU 1987: *Vilulinnut*. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

AP = PAASILINNA, ARTO 1991 (1988): *Suloinen myrkyneittäjä*. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

AT = TUURI, ANTTI 1980: *Maailman kivisin paikka*. Helsinki: Otava.

EJ = JOENPELTO, EEVA 1991: *Avoim, hellå ja katumaton*. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

EK = KILPI, EEVA 1990 (1989): *Talvisodan aika*. Lapsuusmuistelmå. Neljås painos. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

HAH = HUOVI, HANNELE 1992: *Matka Grönlannin halki*. Helsinki: Tammi.

HEH = HIETAMIES, HEIKKI 1989: *Sotapoika*. Parasta kotimaista. Helsinki: Otava.

HS = SALAMA, HANNU 1978: *Kolme sukupolvea*. Helsinki: Otava.

JS = SEPPÅLÅ, JUHA 1990: *Hyppynaru*. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

JT = TERVO, JARI 1999 (1992): *Pohjan hovi*. Kuudes painos. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

KO = ONKELI, KREETTA 1999 (1996): *Ilonen talo*. Viides painos. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

MJ = JOENPOLVI, MARTTI 1988: *Pronssikausi*. Jyväskylä: Gummerus.

MYJ = JOENSUU, MATTI YRJÅNÅ 1994 (1993): *Harjunpää ja rakkauden nåkå*. Helsinki: Suuri suomalainen kirjakerho.

OJ = JALONEN, OLLI 1990: *Isåksi ja tyttåreksi*. Toinen painos. Helsinki: Otava.

PH = HASSINEN, PIRJO 1994: *Ennustaja*. Helsinki: Otava.

PS = SAARIKOSKI, PENTTI 1980: *Asiaa tai ei*. Helsinki: Otava.

SM = MIKKONEN, SARI 1995: *Naistenpyörå*. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

VP = PIMENOFF, VERONICA 1985: *Loistava Helena*. Neljås painos. Helsinki: Tammi.

Girjäläšvuohta

- AATSINKI, MERI 1997: »Siinä hän se olikin niksi joka naksuttaa». *Oulun murrealueen relatiivilauseista*. Pro gradu -työ. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos. Oulu: Oulun yliopisto.
- GEISLER, CHRISTER 1995: *Relative Infinitives in English*. Acta universitatis Upsaliensis. Studia Anglistica Upsaliensia 91. Uppsala: Uppsala University.
- GUTTORM, VESA 1992: Gii, gea- ja mii, ma -relatiivamáddaga válljašupmi 'olmmoš' -korreláhtaid oktavuodas. Pro gradu -dutkan. Suoma- ja sámegiela instituhtta. Oulu: Oulu universitehtta.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hakulinen je. 2004 = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ikola je. 1989 = IKOLA, OSMO – PALOMÄKI, ULLA – KOITTO, ANNA-KAISA 1989: *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1992 = ALHONIEMI, ALHO – IKOLA, OSMO (doaim.) – RINTALA, PÄIVI 1992: *Nykysuomen käsikirja*. [Helsinki]: Weilin + Göös.
- INGO, RUNE 1996: Infinitiutipotus vai lyhennetty sivulause. – Paula Huhtala (doaim.), *Professori Irma Sorvali 50 vuotta: juhlaseminaari Oulussa 15.11.1995* s. 35–42. Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet. Uleåborg: [Uleåborgs universitet].
- KARLSSON, FRED 2000: *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino, Helsinki University Press.
- KARLSSON, GÖRAN 1979: Irrallisen infinitiivin akkusatiiviobjekti. – *Virittäjä* 83 s. 179–199.
- KEENAN, EDWARD L. 1985: Relative clauses. – Timothy Shopen (doaim.), *Language typology and syntactic description. Complex constructions* s. 141–170. Cambridge: Cambridge University Press.
- KELOMÄKI, TAPANI 1997: *Ekvatiivalause*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 691. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- LEHMAN, CHRISTIAN 1984: *Der relativsatz. Typologie seiner Strukturen. Theorie seiner Funktionen. Kompendium seiner Grammatik*. Language Universals Series. Volume 3. Tübingen: Gunter Narr Verg.
- LEINO, PENTTI 1982: *Suomen kielen lohkolause*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MYLLYLÄHTI, ULLA 1997: *Keski-Pohjanmaan murteiden relatiivilause*. Pro gradu -työ. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos. Oulu: Oulun yliopisto.
- NICKEL, KLAUS PETER 1994: *Samisk grammatikk*. 2. utgave. Kárásjohka: Davvi Girji o.s.
- NIELSEN, KONRAD 1979 (1926–29): *Lærebok i lappisk (samisk). Bind I Grammatik*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NÄKKÄLÄJÄRVI, ELLEN 1998: *Relatiivasániid gos/gosa ja mas/masa välljašupmi davvisámegielas*. Pro gradu -bargu. Suoma- ja sámegiela ja logopediija instituhtta. Oulu: Oulu universitehta.
- PENTTILÄ, AARNI 2002: *Suomen kielioppi*. Doaim. Marikki Penttilä. Vantaa.
- PÄÄKKÖNEN, IRMELI 1988: *Relatiivisanan valinta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 481. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1994: *Sámi-suoma-sámi sátnegirji. Saamelais-suomalais-saamelainen sanakirja*. Ohcejohka: Girjegiisá Oy.
- 2005: *Láidehus sámegiela cealkkaoahpa dutkamii*. Kárásjohka: Davvi Girji.
- VILKUNA, MARIA 1992: *Referenssi ja määräisyys suomenkielisten tekstien tulkinnassa*. Suomi 163. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- YLI-VAKKURI, VALMA 1986: *Suomen kieliopillisten muotojen toissijainen käyttö*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 28. Turku: Turun yliopisto.

Infinitival relatives in North Saami and Finnish – A semantic and syntactic comparison

North Saami and Finnish are related to each other as can be seen in the semantic and syntactic structure of the languages. They also share a common historical background. Here I have compared the infinitival relatives in Saami and Finnish. An infinitival relative consists of a relative word and an infinitive verb. The relative word can be a relative pronoun, i.e. *mii*, *gii* in Saami and *joka*, *kuka*, *mikä* ('which, who, what') in Finnish or a pronominal adverb, i.e. *goas*, *go*, *gosa*, *gos* in Saami, and *jolloin*, *jonne*, *joten*, *milloin* ('when, where') in Finnish. The relative word is never in its basic form in my research material, because a basic form would require verb congruence: *piika, jonka kanssa jutella/ biigá geainna háleštit* 'maid with whom to talk' vs. *piika, joka juttelee/ biigá, gii hálešta* 'maid who talks'.

The infinitival relative is grammatically either a modifier of the antecedent e.g. *Mus lea sadji* (antecedent) *gosa mannat/ Minulla on paikka* (antecedent) *jonne mennä* 'I have a place where to go' or an independent sentence constituent e.g. *Mus lea gosa mannat/ Minulla on minne mennä* 'I have (a place) where to go'. In my research material the infinitival relative can act as a modifier of a subject, an object or a predicate, and the independent sentence constituent can act as a subject or an object. When the infinitival relative is a modifier of the antecedent, it seems to be pragmatically obligatory: -- *čuoččuimet ráiddus vuordimin beavdegeaži, mas boradit* (RPL 1994: 23) 'we stood in line waiting for the end of the table, where to eat'. The word order is constant: relative word before infinitive. An infinitival relative never begins the sentence; it always follows the predicate.

The frequency of infinitival relatives is higher in Saami (n = 26) than in Finnish (n = 14). In Finnish the context of occurrence is mostly negative (10/14), whereas in Saami the frequency is equal (13/13). Finally, the infinitival relative is very similar in both languages. Mainly it carries the proposition of the sentence but sometimes also an affective meaning.

Marjatta Jomppanen

Oulu universitehta

marjatta.jomppanen@oulu.fi